

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Az új világnézetéről keresztyén szempontból.

(3. Folytatás.*)

(VI.) Vessünk egy pár tekintetet a **bibliai teremtés-tanra**. Az új orthodoxia is elismeri, hogy a biblia nem akar természettudományt tanítani, írói mindenkor a természettan akkori álláspontján álló kifejezésekkel élnek, csak egy kivétel van, mikor a világ eredetéről szól, itt csakugyan — bár kivételesen, s e kivételt a végok előterjesztése teszi szükségessé, — természet és világtani elvek adatnak elé. A főelv, hogy Isten végoka a mindenségnek, s hogy a világteremtés nagyságos műve lépcsőzetes volt, mai napig is dönthetetlenül áll; mert a materialisták p. o. Haeckel azon nézetét, hogy az anyag és erő öröktől fogva van, egy be nem bizonyított állításnak, hypothesisnek kell tartani, s hypothesisal a teremtő lételet, melyet a világ mint tényt igazol, megingatni nem lehet. A világ lépcsőzetes előállítását pedig épen a tudomány is bizonyítja. — A mi a bibliai teremtés tan részleteit illeti, azok is még mindig védhetők,**) ennek igazolására mutatványul csak egy pár pontot említek ezuttal fel.

Egyik nehézség a teremtés bibliai leírásában a v i l á g o s s á g létezése az első korszaktól fogva, holott a nap s a csillagok csak a negyedikben tűnnek fel. Godet neuchâtelii tanár „Bibliai tanulmányaiban“ (***) kimutatja a legilletékesebb tudósok nyomán, hogy földünk a teremtés első korszakában sűrű gőzkörrel volt körülveve, melyen a nap sngarai át nem hathattak s delejes világosság terült el a föld körül, mely elégséges vala az első koru növényzetnek, olyszerű világosság vala ez, mint az északi fény. A föld első korszakában sokkal nagyobb mennyiségben képződött a delejes fény, az elemek tüzes állapotban valának,

Lásd e Lap 29. és 32. számait.

S z e r k.

**) *Geology and Revelation or, the ancient history of the earth . . .* By the Rev. Gerold Mollay. D D. London. 1870.

***) „Études Bibliques“ 1-a partie; Ancien testament. 2-dik kiadás. Páris, 1873.

s magas hőmérsék uralga mindenütt, s a világosság-tünetek fénykörrel vonták be a földgömböt. Be van bizonyítva, hogy a halvány színezetű, szokatlan nagyságu harasztfélék, melyek alkották az első korszaki erdőséget, e folytonos fénytünetek hatása alatt fejlődhetnek. Csak mikor az ezer-szinű új növény-világ előállt, akkor s azáltal bizonyul be a napsugarak hatása, ez vala aztán a teremtés történetének 4-dik napján.

Ha hát a tudomány és kijelentés kiegyeztetése néha nehéznek látszik, ne felejtjük el, hogy a nagy feladatok megoldására századok kellene s magának a szentírásnak teljes megértése több nemzedékek műve.

A tanulmányok haladtával mindig jobban-jobban behatolunk a szentírás értésébe is. Így p. o. a 6 n a p i t e r e m t é s megértésébe is, hol „Isten napja“ és „szünete“ alatt világosan képes kifejezés rejlik. Péter 2-dik levelében (3, 12.) „Isten napja“ alatt oly időszak értetik, mely alatt bizonyos mennyiségű dolgok befejeztetnek; s valamint a „könyv“ fogalma más eszmét támaszt a könyvkötőben, ki az alakot nézi, mást a szerzőben, ki a tartalmat: úgy a nap alatt csillagászilag, a munkások érdekében és a teremtőre vonatkoztatva, más mennyiséget érthetni. A hat nap hat különböző munkát fejez ki képlegesen; tudva még azt, hogy az ó-szövetség népénél a nap az estevel kezdődött, a péntek este p. o. előkészület volt a szombati ünnepre; látni való, hogy itt is, az est a munka előkészítését, rejtett voltát fejezi ki, a reggel pedig a munka feltünését; amaz a nem látszó, emez a megjelenési, feltünési mozzanatot; tudva lévén, hogy minden a mi él, mag vagy hajtásból indul ki, rejtetten fejlődik: minden élő lénynek meg van izraelita értelemben estéje, azaz előkészületi, rejtett, homályos kezdete; míg a születés a reggel, a feltünés, a megjelenés szakát ábrázolja. Az est és reg tehát az új teremtés két mozzanatát terjeszti elé.)*

(V.) Tudva van, hogy 1874. évnnyarán Belfastban angolhonban évi gyűlését tartá a „Britt társulat,“ melynek czélja a tudományok előbbvitele — az elnök T y n d a l l

*) *Le récit biblique de la création par Théophil Rivier, pasteur, Lausanne, 1873.*

J á n o s, kinek neve az oczeán mindkét oldalán ismeretes, egy azóta híressé vált beszéddel nyitá meg a tudósok ez ülését. A nevető bölcész Demokritus tanát, ki 460-al élt Kr. e. újra felmelegíté, a mint azt korunkban épen Maxwell tudós formulázta, a ki az **atomok** és molleculák-ból Isten nélkül vélte a világ mindenséget összeállíthatni Egyébiránt Tyndall maga is beismeré, hogy az emberi okos természet olthatlan követelményeit sohasem fogja az értelem kielégíteni; s itt arról van csak szó mikép kellessék koronként a nagy titokszerűséget (mystery) idomítani;*) már korább is „a társadalom és tudományról“ tartott felolvasásában kimondá „a tudomány csak részben az érzékek dolga; a tünemények gyökerei az érzékek által el nem érhető rétegbe nyulnak le.“ Angol földön már is bírálatt alá vetették azon nézletet, melyszerint az egyedileg holt atomok tömegesedve életre tehetnének szert életadó Isten nélkül, s ezt többen a nevető bölcészhez illő álmódozásnak tartják.

Hogy a látható anyag láthatlan atomokból áll, ez az alaptétel, és ez atom mind anyag. A nehézség ám abban van, e láthatlan atomok mikép tömegesülnek szabályosan az anyagi mindenség képezésére! mert azzal, hogy bizonyos nemű atomok rokonságban levén egymással, természeti törvény erejénél fogva társulnak, a nehézség elhárítva épen nincs. Mert az a kérdés nyomul előtérbe: mimódon ruháztattak fel ez atomok tényleges tulajdonságokkal, s honnan adatott a törvény, mely képesíti őket csatlakozni, vagy nem. Mikép alkotnak az atomok aranyat és gyémántot, gránitot, növényt, állatot s találják meg egymáshoz az utat elegendő mennyiségben ily eredmények létesítésére? Ha az alak csak a törvény kifejezménye, mint mondogatják, — minek kifejezménye a törvény? Honnan jó, hogy a törvény oly erővel bír, hogy a csodás eredményt nem csak eszközli, de előtermi?

Hogy esik az, hogy holt atomok bizonyos arány-egyesülésben életet kapnak? A mi holt, származhatik-e attól élet? Hát az ember fensőbb p. o. vallásos tehetségei, miből erednek? ha csak pusztá tünetei az emberi életnek, a természeti törvényeknek, melyek feltételileg állandó és örökké tartók, miként szunnyadnak korokon át, míg új fajok fejlődnek, vagy régiéek vesznek ki? Maga a physikai atomok léte nem elmei fogalom, hozzávetés-e csak, melyet, nevezetesen végtelen osztásaikat, a tapasztalattal igazolni nem lehet? „A nagy rejtély“ a dolgok és atomok életre alkalmassá tétele felől a természet bölcselek közül többen homályban vannak s hagynak.**)

Üdvözljük a kivételeket. Lilleben 1874 augusztusban szinte volt egy nevezetes tudományos összejevetel (Congressus), hol W ü r t z tanár, a párisi orvosi tanszak dé-

kánja értekezett nem a görög bölcész képzeleti, öntehetlenség atomjairól, de a vegyészeti folytonos mozgásban levő, hullámzó parányokról, melyek szülik a fényt, hőt és villanyosságot. A vegytani gyönyörű felfedezésektől el nem kápatva, Würtz tanár a pusztá tapasztalat mellett sürgette az ész, okoskodás kivonó, következtető nagy szerepét, s elismeri, hogy a tudomány birodalma határolt, e birodalmon túl fekszik egy másik, „az első okoké, az örök igazságoké, melyek felé vezetnek ugyan a tudományok, de azokat át nem foghatják.“ Mindig tárgyai maradnak azok a legbuzgóbb keresésnek, s lehetlen emberrel mellőztetni azok ismerését „az ember arra van alkotva, s e tekintben ő meg nem változtatható; hiába fedezendi fel előtte a tudomány a világ szerkezetét s minden abbeli tünetek rendét: az ember felebb akar hágni, s azon ösztönszerű meggyőződésben, hogy a dolgokban nem magukban fekszik lételők oka, fentartása és eredete, vezetetik alárendelni azokat egy első, egyetlen és egyetemes oknak, Istennek!“*) E magaslatra, Isten, a materialismus emelkedni képtelen, nála tehát a szellem és szellemisség fogalma is csak üres szójáték.

A mi a világban láthatlan és végetlen, kívül esik a tudomány körén, a keresztyén vallásén ám nem. Már a zsidókhöz irt levél szerzője találólag jellemzé a hitet, hogy az „a nem látott dolgokról való meggyőződés“ (11, 1.)

G r e g u s Á g o s t tehát nem csak találólag, de keresztyénileg mondja: „A melyik a láthatóval foglalkozik, ne ítéljen a láthatlanról; a melyik mér, latra ne vesse a mérhetlent, különben eltéved, mint a kép, mely elmélkedni, vagy a zene, mely festeni akar.“ („Az egyetlen tudományról.“ Pesti Napló, 1872, apr. 18).

Abból pedig, — hogy újabb felfedezések folytán a tudomány előtt is sok nem látott dolog láthatóvá lett, p. o. az ázalog világ, az következik, hogy ha van szemmel nem látható dolog az anyagi világban is, még inkább van a lelki és erkölcsi világban, ilyen maga a l é l e k is, mely maga magát bizonyítja. Mig ugyanis mi a testeket csak a szerveinkre tett hatásaik után ismerhetjük, a lélek maga magát fogja fel és érti meg a tudalom tüneményei által, s mivel ezek mások mint az érzés tüneményei, érzés és tudalom nem egyazon levén, bátran következtethetjük, hogy itt más állománnyal van dolgunk; a lélek egységét és tevékenységét ismerhetjük, míg a testekről csak azt tudhatjuk, hogy oszthatók és tehetlenek, e két milyenség pedig még nem mutatja meg azt, mi hát a test valóban és önmagában. (Rouffet Péter.) Ha az atom anyag, hogy állhat elő anyag-atomok tömbjéből a szellem, ami nem anyag? Ha az atom szellem, hogy állhat elő atomok tömbjéből a test, a mi nem szellem? Anyagból csak anyag lehet, a szellem

*) Address by John Tyndal F. R. S. London, 1874.

***) The Christian Evidence journal. 1874. No 10.

*) „La théorie des atomes dans la conception générale du monde.“ Par Wurtz.

szellemtől eredhet. A szellem az atomokra nézve nem létező, semmi, a szellem hát e semmiből kellene, hogy legyen atomistikus szempontból. A világosság, hő, villanyosság, és anyag mozgás bármily szép tünetek is, személyi élet nélküliek, élet és szellemtől üresek.

(Vége köv.)

Balogh Ferencz.

Hol kezdjük a munkát?

Az evangyéliomi Alliance 1857-ben Berlinben tartotta nagy gyűlését, melyen a földnek minden tájáról több mint ezeröt száz evangyéliomi keresztyén vett részt. A gyűlés egyik napján a tárgyalandó kérdés tartalma ez volt: „Azon tapasztalat következtében, hogy a theologiának az orthodox iránybai visszatérése mellett is oly csekély a gyülekezetekben a szellemi tevékenység s a hitbuzgóság, mik a főteendők?” — Ezen kérdésre, mint előre fölkerült értekezők, Krafft bonni tanár, és Beyschlag, akkor karlsruhei udvari lekipásztor, meglehetősen hasonló irányu, hosszú és tudományos dolgozataikban azt felelték, hogy a theologia orthodox irányának üdvös, és a hitéletre nézve ébresztő hatását főként az akadályozza és ellensúlyozza, hogy az újabb korban a hazard játékbancok, a pálinka és sörmérések s ezer és ezer ily erkölcsmetélező intézetek gombaként szaporodnak, amint azt ők számtalan statistikai táblázatokkal ki is mutatták.

Ezen értekezők után a gyűlés minden tagjának szabadsága levén a tárgyhoz szólani, fölállt az öreg L e g r a n d. A mely theologus az ötvenes években Baselen megfordult, azt hiszem mindnyája kegyelettel emlékezik egy alacsony, rozszantnak látszó termetű, szerény külsejű, — de mozdulatai eleveenségében, s ha beszélt, szeme villámaiban husz éves fiataalt tükröző nyájas képű öreg urra, kit ha az utcán ment, a napszámos és a főtanácsos egyaránt szeretettel köszöntött, mert benne mindegyik a bási pásztor ismerte és tisztelte. Ez volt az öreg Legrand, ki a kérdéshez ilyen formán szólt:

— Bocsássák meg szeretett testvérek! ha a fölolvastott mély tudomány, szabatos irányu, s alaposan indokolt értekezések után én keresetlen szavakkal, sőt együgyűen magamról és csekély tapasztalataimról mondom el némelyeket.

— Én bási pásztor vagyok, s mint ilyen predikálok, — ki is teszek magamért, s tartok oly predikációkat, melyek a magasabb szónoklattan szabályának a legutolsó részletekig megfelelnek, s melyek nyelvezet és irány tekintetében a magas irodalom színvonalán állanak elannyira, hogy azokon felsőbb körű hallgatóság igen gyakorlott éles kritikája sem talál megróhatót. Ugyde ott van a predikáción az én napszámos halgatóm Meyer Hans is, ő is hallgat és épül rettenetesen, mit szomszédjával ekké tudat: Oly gyönyörűn predikált a pásztor, hogy én meg sem érthettem.

— Én bási pásztor vagyok, s mint ilyen, tanácsadója az én nyájamnak. El is jönnek hozzám a felsőbb körök tagjai, és én a diplomata szövevényeiről, a magas politika tervezetéseiről, a sport és magasabb üzletek bármely ágáról elbeszélgetek velök füstölő havannák mellett, idézgetve Machjavelli s minden ezen szakokba vágó ünnevelt szerzőket . . . no, a biblia merev szélsőségeit minek is keverném e divatos kérdésekről eszmecserébe? — Azonban Meyer a napszámos is azt gondolja, hogy elmegy pásztorához tanácsot kérni. Eljön hát, de midőn inasom

hosszu várakozás után ajtót nyit neki, fapapucsainak drága szőnyegeimtől borzalma, s párisi butorzatom fénye kezdi fejében megzavarni a pásztorról fogalmakat. Végre megembereli magát annyira, hogy mi baj? kérdésemre szaggatottan előadja, miszerint a következő esetről óhajtaná hallani atyai tanácsomat: Müller, az ő napszámos társa, templomkerülő, káromkodó, rágalmozó s másokat megkárosítani kész, és mégis jobban gyarapszik, mint ő. — „Élelmesebb légy Meyer fiam!” — e szavakkal s szánó mosolylyal bocsátom el őt.

— Én bási pásztor vagyok, nóm hát természetesen bási pásztorné, s meg is felel ő ezen szép nevének. A városi delnőknek ő adja a legbiztosabb utasítást a legutolsó divatról, a szépirodalom, különösen a regények terén az ő kritikája az irányadó. — az új torták vegyszabályai ép úgy, mint az új fejdisek szerkezetét ő tőle tudakozzák legszívesebben. Azonban Meyer Hansnak is van felesége, ki mert rozs-kenyere szörnyű lapos és ragadós, mi miatt Meyertől sokat szenved, — s mert csecsemőjét elválasztani szeretné, s nem tudja mik lennének legcélszerűbb tápszerei, — szintén azt gondolja, hogy elmegy a kedves pásztornéhoz, majd megmondja az neki, hogy mit tegyen. El is jön, hanem a legújabb képtalány fejtegetésébe elmerült pásztorné szárazon adja tudtára, hogy szakácsnéja a rozs-kenyér sütéséről mitsem tud, — a kis gyermek dolgában meg forduljon a szoptató nőhöz, vagy házi orvosához.

A mint emlékezem, ilyen formán, csak hogy utánozhatlan természetességgel és háziassággal beszélt a jó Legrand, s a nagy és az evangyéliomi keresztyénség elsőrendű nevezetességeit magába záró gyülekezet az elismerés fölkiáltásaival bizonyította, hogy az öreg pásztor a kérdésnél a szeg fejére talált.

Nálunk is életkérdés, hogy a lanyha hitbuzgóság, az egyházi téren szunnyadozó tevékenység fölébresztésére mit tegyünk hol kezdjük a munkát? Ezen kérdésnél könnyen circulus vitiosusba tévedünk, ha elfelejtjük ama jézusi mondást: ti vagytok e földnek savai. Ezen szavak arra utasítanak, hogy az egyházi élet mezején minden baj orvosaiul, s minden irányban példaképek a lelkipásztorok vannak hivatva, — és hogy ezen hivatásnak meg is felelhessenek; kezökbe van adva a bajok gyógyszerének recipéje is ezen szavakban: predikáljátok az evangyéliomot.

Predikáljuk az evangyéliomot minden körben, minden kérdésnél, szóval és tettel, alkalmas és alkalmatlan időben . . . ez a mi föladatunk, s egyházi életünk fölvirágozása nélkülözhetlen föltételének ez azon egyik főrésze, amelynek teljesítése mi reánk van bízva.

Hisz úgy is eleget predikálunk, — gondolod szíves olvasó, — igaz, hogy ugynevezett egyházi szónoklatokat, s a homiletika szabályai szerint szabatosan és ékesen kidolgozott beszédeket csakugyan eleget tartunk, — de az én meggyőződésem szerint éppen az a baj, hogy ez nem az evangyéliomnak predikálása, mert ha az volna, bizonynyal gyümölcsözőbb lenne.

A predikálásnak soha másnak lenni nem szabad, mint az evangyéliom hirdetésének és magyarázatának. A magyarázaton nem holmi scholasticus exegesist értek, hanem az írásnak azon fölvilágosítását, melynek jellemét Pál ezen szavai fejezik ki: a betű megöl, a lélek az amely elevenit. Haszontalan tanítjuk be a homiletika rubrikáit és paragrafusait, ezek a legnagyobb tehetőséget is csak arra segíthetik el, hogy ügyes szónokló legyen, de evangyéliomot hirdetni soha és senkit meg nem tanítanak. A predikálásnál a külalak milyenségére mondhatni, hogy szükségtelenek és fölöslegesek a szabályok, — de annál elengedhetle-

nebbül szükséges a szentírás alapján tisztába jönnünk azzal, hogy mily b e l s ő k e l l é k e k k e l kell birnia annak, aki az evangyéliomot, az Isten igéjét predikálni akarja.

Csel. IV: 13-ban olvassuk: Mikor pedig látták volna Péternek és Jánosnak a szólásban való bátorságukat, tudván, hogy írás tudatlanok volnának, csodálkoznak és esmérük, hogy azok Jézussal voltak volna.

Ime a predikálónak első kelléke, mely abban áll, hogy ugy ismertessék és valóban olyan legyen mint Péter és János, t. i. J é z u s s a l l e v ő. A ki evangyéliomot hirdet, az Jézus tudományával és életével foglalkozzék szüntelen, elmélkedéseiben ép ugy, mint cselekedeteiben. Az élet minden oldalait, a tudomány minden ágait a Jézus tudományának világánál szemlélje meg, — társadalmi érintkezéseiben és viszonyaiban ezen tudomány legyen sinórmértéke, s míg az istenbeni bizodalom ereje bátorrá teszi őt az evangyéliomot az élet minden kérdéseinél szégyen nélkül hangoztatni, addig saját gyarlóságának s korlátolt voltának ismerete tegye őt mindenekben szeliddé, aláztossá és szerénynyé. Igy aztán az igehirdető, ha a modern fogalom szerint nem lenne is a tudományok tudora, megadatik neki a szólásbani bátorság. Hányan vagyunk, kik elégnék tartjuk az igét a templomban hirdetni, — az életben meg sem magunk viselésén, sem társas érintkezéseinkben senki rajtunk föl nem ismerheti, hogy mi a Jézussal vagyunk!

Márk. 1: 22-ben olvassuk: És megindulnak az ő tudományán, mert tanítja vala őket ugy, mint a kinek méltósága volna, és nem ugy, mint az írástudók.

Ezen szavak arra tanítanak bennünket, hogy egészen más az igehirdetés mint a világi szónoklat, — pedig homiletikai tanulmányaink alapján legtöbbször azon tévedésben élünk, hogy e kettőnek csak tárgya más, — Demostenest és Cicerót tanulmányozzuk, hogy a megfeszített de föltámadott Jézust hirdetni tudjuk, s ezen az uton a moderneikkel csakhamar odajutunk, hogy váltságunk isteni zálogának, az uri szent vacsorának magyarázatát a Cereáliák és Bachanaliák természetének tanulmányozásában keressük. A világi szónoklat tökélye annak szónoklattani és szépirodalmi kidolgozásán alapul, — ellenben a predikálás tökélyét az föltételezi, hogy a predikáló elmondhassa Pállal: hittem és azért szóltam. Kelléke ebből folyólag az ige hirdetőnek a méltóság, az i h l e t t s é g, mit csakis azon hit adhat meg, hogy amit mond, az nem saját értelmének bizonytalan találmánya, a minél jobbat és helyesebbet bármely hallgatójának esze teremthet, hanem azt Jézustól vette, az isteni eredetű. Vidékünkön nagy hirre vergődött egy atyánkfia, kinek bár méhésete soha se volt, a gyakorlati méhésetről egy igen nagy elismeréssel fogadott könyvet irt; — s ismerhetünk korunkban is több egyént, ki a leglángolóbb és ékeesebb szavakkal lelkesít, mégpedig hatással, a hazaszeretetre, pedig a tapasztalat szerint ő magában a honszerelmet az önzés és dicsvágy helyettesítik. Ilyen a világi szónoklat, míg az meg axioma, hogy vallásosságra csak az buzdíthat sikerrel, a k i m a g a i s minden cselekedeteiben nyilvánulólág v a l l á s o s.

II. Kor. IV. 7-ben Pál apostol ezt mondja: E kincsünk pedig van cserép edényekben, hogy annak a cserép edényekben lakozó erőnek nagysága istené legyen, és nem magunktól való. Mi ellenben mit teszünk? Az osztályozás kerekdedsége s helyesége, az átmenetek finomsága, a bevezetés és zárszó emelkedettsége, a szavak és irány keresettsége, s mit én tudom mi és hányféle szabályok azok, a miket a predikációnál földolognak tartunk.

Hijában! korunk megszokta a külalak utáni kapkodást. — Nekünk, kik az evangyéliomot, az Isten igéjét vagyunk hivatva hirdetni, soha sem lenne szabad annyira eltévelyednünk, hogy azt higyük, miszerint a mi értelmünk okoskodásának érvei, szónoklatunk szabályai s logikánk hibátlansága azok, melyek főként hatnak. A lőre arany kehelyben is csak lőre marad, s a nemes aszszú nem veszi el értékét a cserép edényben sem. A predikáló ne saját, gyarló s igen könnyen túlszárnyalható bölcsességét fitogtassa a cserép edény készítésénél, hanem a vett s vérévé vált i s t e n i i g a z s á g o t b u z o g j a ki teljes tisztaságában, — s csak így nem fog saját szónoklási hatalma istenítésének ama szennyes fertőjébe esni a modern francia apáttal, ki így kiáltott fel predikációja után: Jésule! Jésule! nekem köszönheted, hogy isten vagy, mert ezt én bizonyítottam be czáfolhatatlan érvekkel. Az evangyéliom hirdetőnek meg kell arról győződve lenni, hogy az általa hirdetett isten ige nem azért igazság, mivel az ő cserép érvei annak bizonyítják, hanem azért, mert Istentől jelentetett ki.

Ha a predikáló Jézussal van, tőle veszi amit mond, s nem saját bölcsességét, hanem Isten igazságát igyekszik hirdetni, akkor Csel. IV: 31. szerint bételik szent lélekkel, és az isteni beszédet nagy bátorsággal szólja, — és a lélek mely által szól, megfogja teremteni a mondott i g a z s á g h o z m é l t ó a l a k o t. A modern világnézet ezen szavaimat mystikus ábrándnak mondhatja ugyan, pedig igenis mindennapi igazságot mondtam. Egy Homer, Sappho, Ossián költői geniealításának megengedjük, hogy ter-mthettek a bennök született szép eszmék magukhoz méltó külalakot, — s a főtebb elsorolt kellékekkel bíró evangyéliom hirdetőre nézve ha azt mondom, hogy az Isten igéje, mit vérévé sajátított át, teremt magához méltó alakot, — ez már mystikus ábránd? Hogy az elvetett mag saját föltételei, eső meleg stb. közt fejlődésében alakot ölt, ez természetes, — s az már képtelenség lenne, hogy a h i t m a g v a a főtebb elsorolt kellékek mellett predikálóban magának alakot terem? Minden emberi bölcsesség s alaki tudomány itt önmagában csupán annyit tehet, hogy ép gyümölcs helyett melegházi izetlenségeket erőszakol, — az evangyéliom hirdetés égalja nem az emberi értelem önmagára támaszkodása és az alaki tudományok levén, hanem a szentírás alapján elszámolt predikálói kellékek.

Az apostolok voltak az első evangyéliom hirdetők. Ők szóltak, mint Jézustól vették, — szóltak egyszerűen, czifraság s szónoklati alakzatok nélkül, hirdették az igazságot azon teljességében, melyben az őket áthatá, érthetően tudósnak és tudatlannak, pedig nem voltak tudósok. A modernismus hiában keresi az ő beszédjökben alaki követelményeit, — tán épen ezért nem tetszenek neki. Pál, a ki tudományos képzettségére nézve is korának színvonalán állott, soha sem dicsekedett a tudományval, amelyet szerzett, hanem csak a Jézusbani hittel, amit ugy nyert. Sem Áthene szónokai és bölcei előtt, sem saját védelmében nem hivatkozott fényesen művelt értelme farizeusi sofizmáira, hanem elmondta azt, mit Jézustól vett, a hit és ártatlanság méltóságával, az istenbeni bizalom bátorságával, s saját gyarló volta ismeretének alázatosságával. Ez volt az ige hirdetés e l s ő k o r s z a k á n a k j e l l e m e, és eredményeiben ezen korszak a legfényesebb, mert teremtett a hitetlenekből és tévelygőköl hívők millióit, kik hitöket jócselekedeteikkel s vértanuságokkal pecsételték meg. Megvoltak az evangyéliom hirdetőkben az igényelt kellékek, azért az erő nagysága, az isteni lélek, cserép edényekben megdicsöíté magát, és az evan-

gyélimokban s apostoli levelekben örök bizonyítványát hagyta annak, hogy az embernek vérévé vált isteni igazság alaki szabályok tudása nélkül is, mily méltó alakot képes magának teremteni.

(Vége köv.)

E ü d o k i a.

S Z E M L E.

a) Belföld.

Szinyér-váraljai lelkészi értekezéslet.

A nagybányai ref. egyh. megye, szinyér-váraljai köre mult heteken tartotta Szinyér-Váralján lelkészi értekezésletét. — Ujra átdolgozott alapszabályaink szerint az elsőt, — mert a régebbi tervezet a körökrei felosztást mellőzte volt.

Korelnök ős lelkésztársunk Széles Endre találó beszédés fohászszal nyitá meg az ülést erőt, áldást kérve az Urtól, szolgálóknak megkezdendő munkáira, s egyszersmind alakulásra hívta fel az értekezésletet — mi Széles E. elnökké, Czelder Márton jegyzővé választása által meg is történt.

Kettős irányzatban kell, hogy haladjon minden hasonnemű értekezéslet. Így a miénk is, egyik a gyakorlat — a lelkészi hivatalkör, — tisztogatni a vallásos élet fejlődésének akadályait — táplálni, erősíteni a hit melegét; a másik az elméleti tér, amannak támasza, éltető ere, hol lassan bár, munkálni, porszemre porszemet halmozni, a jövő felvirágzásának előkészítése. S valóban édes örömmel láttuk e kettős cél fele törekvés nyilvánulását már alakuló gyűlésünkön: amennyiben tárgyául egy a gyakorlati élet teréről vett vitás kérdés, s tudományos értekezés jelentetett be.

Tárgyalás alá vétetett a gyakorlati kérdés. Ha vajon minő eszközök és eljárási módok lennének alkalmazandók azon üzelmek ellenében, melyek vegyes vallású községekben a r. kath. papság részéről, hiveink áttérítésére, kisebb-nagyobb sikerrel épen napjainkban történnek?

Az értekezéslet a felvetett kérdéssel szemben, bár a lelkiismeret szabadságát feltétlen tiszteletben óhajtja tartani, s így senkinek meggyőződésére, semminemű alakban nyomást nem akar gyakorolni, habár tudja, hogy azok áttérése által, kikben saját vallásuk iránt a szeretet kihalt, kik idestova ingadoznak, mert hit nem lakozik ő bennök, csak számra nézve látszólag, de nem bensőjében veszt az egyház: mégis — mert ama felvetett kérdés tárgyát képező sajnos jelenség — a kölcsönös vallás szabadság megsértése, az egyéni lelkiismereti szabadság roszakaratu megvesztegetése: ellenében eszközöket óhajt — és kíván alkalmazásba venni?

Kölcsönös eszmecsere, s előterjesztett indítvány folytán, közmegállapodássá lön, hogy eltekintve a netaláni ezután felmerülhet, hason esetekre vonatkozó adatok felhasználásától — miután — egyszerű és természetes népünknel korántsem azon indok szüli az egyházbóli kilépést, mint pl. külföldön (érzelgőség, pompa és fényvágy) de igen az előző hitegetés, ámitás, — mint szinte azon körülmény, hogy idők folyamán, a lelkész működési köre, izolálva, jórészben a szószékre szorítva lön. Köz-megállapodássá lett, hogy ugy a fentebbi sajnos jelenség, mint az egyházi élet s vallásosság felfrissítésének gyökeres eszköze csakis a lelkipásztori gond szélesebb körben alkalmazása lehet, amidőn a mostani — szószoros értelemben vett

predikatori eljárás — a lelkipásztornak kell hogy tért engedjen, s mire — az apostoli levél utal — a pásztor és nyáj közötti viszonyt feljújítani vagyis a gyülekezet tagjait évente legalább egyszer látogatásban részesítene, alkalmilag saját viszonyaiból kiindulva — az egyház iránti érdekeltséget fokozni, a vallás igazságait előttök feltárni, egyszóval ama végső nagy czélt, — a mindennapi életnek a keresztyénség benső szelleme általi áthátását munkálni.

Ugyancsak ez irányban a Curapastoralist tovább fejlesztőleg — működését a jelenre a távoli jövő érdekéért, lehető biztos alapon építeni, egy újabb indítvány merült fel: a serdült ifjak és leányok vallásos érületének fejlesztése lelkész által. Indokolása kettős, egyrészt az egyes egész életére terjedő folytonos hatás (csakis így várható emberi számítás szerint biztosan eredmény), másrészt, a létező mai viszonyokról az ideális, a kívánatra való átmenet szülte ellenhatás erőltetése, amennyiben mai körülményeink mellett a lelkipásztori gond életbeléptetése, egyoldalulag az egyháztagokra nézve, könnyen visszahatást kelthet (mert hiszen nincs fény árny nélkül, a legnemesebb intenció is félremagyarázásokra ad alkalmat): míg egyfelől annak a serdült nemzedékre kiterjesztése, biztos alapot nyújt a jövő sikerre, másfelől az egyháztagokra gyakorolt hatást fokozza, így a kívánt cél megközelítését elősegíti. A mi a kiviteli módokat illeti: mert a rohamosság, ha valahol, itt kerülendő, most egyelőre a könnyebb megvalósítás szempontjából csakis az ismétlő iskolákba járókra terjesztetnék ki az ez irányban gyakorlandó lelkipásztori gond, oly formán, hogy az őszi s tavaszi vasárnapi délutáni istentisztelet után nevezettek lelkész bent marasztván, alkalmilag, nem rendszerelvűleg, de kérdező s felelő tanmethodus utján őket a hitigazságaiban lehetőleg bibliai alapon, tájékoztatja, világosítja, a vallást mint ilyent nem az emlékezet, de a szív tulajdonává akarva tenni.

A fentiekkel kapcsolatban szóba jött a k o n f i r m á t i ó kérdése is. Az értekezéslet összhangzó nézete, hogy az előkészítés e fontos vallásos cselekményre történjék s mivel a vallásnak az egész belső emberrel van dolga, a konfirmációnál nem lehet az érületre hatást figyelmen kívül hagyni. Innen, hogy annak végrehajtása kissé ünnepélyesebb színezetet nyerjen, benne több erő s kifejezés nyilvánuljon, emellett bizonyít külföldi hitfeleink példája is, hol a konfirmáció hatása, nemcsak a gyermeki kebelre gyakorlott benyomásban, de a családi életben is érezhető.

Betetőzésül mint egy feljött nép iskoláinkban a vallásnak lelkész általi tanítása. Mig a többiekre általános megegyezés nyilvánult itt a tanítás egységének veszélyeztetése miatt megszolgált a vélemény csakis a szoros felügyeletben történt megállapodás.*)

Ime ez volt tárgya értekezésletünknek, mert az idő előhaladta folytán, a bejelentett értekezés felolvasása elmaradt. És ezzel be is zárom tudósításomat, de mégis lehetlen, hogy azon édes ohajnak ne adjak kifejezést, vajha a lelkészi értekezéslet utján mentől szélesebb körben nyerne elterjedést azon mozgalom, mely az egyházi s vallásos élet akadályait háritgatni, s annak megújítását tűzte feladatául.

Avas-Ujváros, 1875. aug. 3.

Sz. Gy.

*) Felekezeti népiskoláinkban a tanítónak kell a vallást is tanítani, az egyetemes papság elve is azt követeli, képeztetnek is erre a tanítók.

S z e r k.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

V.

Nem a modernismus megeszelt hitének rejtve nősző virágait fogom tollam hegyére szűrni az orthodoxia nagyító üvegén át végzendő botanikai megfigyelés végett, — nem is a pesti prot. irodalom komolyságáról akarok komolykodni a „Prot. egyházi és iskolai lapok“ örökös komolyságra hivatott olvasó közönsége idegeseinek a szerkesztőség nyílt szeméi előtti elájulására; — semleges térre lépek, — s beszélek az ifjuságról, s az ifjusághoz . . .

Igen az ifjuságról, s az ifjusághoz szólok, mely e meleg napokban izzadta ki egy éven át tett lassu, de folytonos munkájának gyöngyöző veriték-cseppeit, s azután megtörölve izzadó homlokát, — szélyel ment a szélrózsa minden irányában.

Szeliden hívó szülői hajlék kitért kapuin lép az egyik részbe, s dől a nyugalom kínálkozó pamlagára, hogy ott végig nyújtózkodva „tied legyen imádott heverés.“

A másik rész vándorbottal kezében utra kél, megkerüli Tolnát- Baranyát, „bejárja Berget- Ungot — nem bántva a regirungot,“ hogy ismerni kezdje honát, s szerezzen magának tapasztalatot az életről, mely előtte kitérül, s gyűjtsön néhány filért az iskola számára, melynek megbizottja.

Nem tartok azokkal, kik a szuplikátiót eltörölendő avult intézményeül tekintik egy elmúlt kornak, sőt azt hiszem, hogy igen jó alkalmat szolgáltat az életbe lépni készülő ifjuságnak az élet megismerésére egyfelől, — másfelől úgy érzem, hogy üdítő hatással bír az élet gondjai közt ellankadó kedélyére az iskolát rég elhagyott falusi papnak, kinek egyszerű hajlékába belép „uti porral fedve, fáradottan“ de életkedvet sugárzó arcuzattal a szuplikáns . . .

Én legalább ki a jelen napszámosa vagyok még most, s nem sok idő múlva már a múlt elfeledt porszemé leszek — őszinte örömet érzek mindenkor, midőn a jövő emberével találkozom; — s ha veszem észre, hogy a jövő ezen munkásának van tudata hivatásáról, szívesen szoritom meg kezét, s ha látom, hogy nem szerez unalmat néki sem a nálam létel — szívesen marasztom meg őt több napokra is szerény hajlékom megbecsült vendégéül.

Ekkor nyílik alkalom nekem is az előttem levő alak és jellem körvonala után a jövő kifejlődő férfának szemlélésére, s ilyenkor aztán megalkotja képzeletem a jövő egyházát sűrű magas tornyaival, az összhangzatos harangszó hívogatására felsereglő hívőkkel megtelt templomával, zsbajtól hangzó gyermekerteivel, élénken foglalkozó óvodáival, s a szeretet által a nyomor számára alapított gyámoldáival . . .

Tudni való, hogy a képzelet messze ér, s hol ezeknek látja homályos körvonalaikat — az aul van ezen századnak határán jóval is.

No de szálljunk le a földre . . . s beszéljünk az ifjuságról.

Megjegyzem, hogy 1858-ban Pápán, s 1861 tavaszán Pesten, Debreczenben és Sáros-Patakon megfordultam, nem azért, hogy bensőleg valóban érzett aláztatos tiszteletemet tegyem a tanár uraknál, nem is azért, hogy megtudjam: melyik iskola falában van több téglá; de leginkább azért, hogy az iskola szellemének nyilatkozatait a taulókon megfigyeljem.

Ez ugyan régen vol, s azóta változhatott és változott s a szellem, de azóta évenként van szerencsém szemlélődni a fen-
tebb irt i-kolák szelleme körül azon ifjaknál, kik azt elhozzák

magokkal, s megismertetik a velők figyelmesen beszélőkkel, és bizalommal társalkodókkal . . .

Egy psycholog ismerősöm mondta nekem, hogy ő félőrai beszélgetés után megmondja, hogy melyik vallásfelekezethez tartozik az illető; s csakugyan igen sokszor eltalálta felekezethez tartozását azon ismeretlennek, kivel beszédbe eredt előttem.

Van annyi psychologiai ismeretem a tapasztalás után, hogy egy előttem álló fiatal embert általam vezetett beszélgetés után felismerem pápai, pesti, debreczeni vagy pataki iskolából valónak . . . többször mint nem.

Bevezetésnek ennyi elég lévén, sorba veszem azon iskolákat, — melyek a jövő egyház leendő papjait képezik; s elmondom, hogy évenként megjelent küldöttein tett figyelmes szemlélődésem után — hol és mit találtam dicséretre méltónak, vagy nézetem szerint roszalandónak:

Vaskalap.

Hálanyilatkozat.

Az igaznak emléke áldott! Lelkem mélyéből jövőnek az írás eme szavai ajkaimra, midőn a lapokból olvasám néh. b. e. Roffi Borbély Sámuel urnak — ki már 1852-ben az akkori szükségülethez képest, 300 conv. pf. kegyes alapítványt tett fótanodánk átalakítására s ennek 6%-ját évenként pontosan fizette, — e tanintézet iránt ujlag tanusított örök becsü ragaszkodását 5000 o. é. frt s több értékes pénzgyűjtemény kegyes hagyományában: és most annyival nagyobb az én örömöm, mert e hagyományozott szép s jelentékeny összeget nem kellett, mint az ily hagyatékknál többnyire szokás, a reménybeliségek közé soroznom, miután végrendeleti végrehajtó t. Roffi Borbély Miklós ur ritka buzgalma s előzékenysége folytán, a hivatolt 5000 o. frtot t. hó 5-kén, a főt. püspöki hivatal utján kezem s számadásom alá küldötte s én e szép összeget R o f f i B o r b é l y S á m u e l alap tvány név alatt, mindjárt gyümölcsöző állapotba tehettem!! Nyugodjanak békén a kegyes alapító hidegült porai porhüvelyéből kiköltözött nemesebb része élvezze az elmarad! hatlan jutalmat, magasztos égi honában! — Az Ur, a minden jó adományok adója legyen velünk! adjon időről-időre fótanodánk az elhunyt nyomdokaiba lépő kegyes jóltevőket!

Debreczen, 1875. aug. 8.

V a r g a L a j o s, pénztárnok,

Tanév kezdet a debreczeni kollégiomban.

A reformátusok debreczeni fótanodájában a hittanszaki, jogi, tanítóképezdei és középtanodai tanfolyamokra, a beiratások szept. 8-dik napjától szept. 14-ig fognak tartatni; a tanév szept. 15-kén veendi kezdetét; pót- vagy javító vizsgák és a magán joghallgatók vizsgái szept. 11-kén és 12-kén; az 1-ső és 2-od évi jogi tanfolyamot végzetek alapvizsgálatai pedig szept. 15—30-ig tartatnak.

A jogakadémia teljes jog- és államtudományi karrá alakítatván át, s a vallás és közoktatási m. k. miniszterium által is megerősítettén — 4 évi tanfolyamra berendezve, 9 rendes tanárral kezdi meg működését.

Debreczen 1875. Augusztus 13.

A debreczeni főiskola
i g a z g a t ó s á g a.

Hajdu Ferencz élet és gyászrajza.

E hó elsején a n.-szalontai ref. egyh. megye tanítói testületének egy derék veterán tagja, a népes okányi gyülekezet közkedvességü rektora, néhai Hajdu Ferencz hideg hamvai felett zendült meg a végtisztességtételre megjelent 16 pályatárs, s nagy számu résztvevő közönség ajkairól a bús halotti zsolzma.

Hajdu Ferencz szül. Árpádon Biharmegyében Hajdu János és Farkas Ilona jómódu polgári szüléktől. Elemi iskoláit végezve, a szorgalmas s szép tehetségü gyermek kedvelt tanítója Cséke Lajos tanácsára a n.-szalontai gymnasiumba vitett, hol a gymnasiumi 6 osztályt jeles tanára Kovács Pál vezetése alatt, nagyhirü iskolatársa Arany Jánossal együtt kitünő sikerrel végezvén, — tanulása folytatása végett a debreczeni anyaiskolába ment; honnan két év mulva a boros-sebesi egyházba iskola tanítóul jött ki. Működött az egyh. m. több gyülekezeteiben, jelesen: Sonkolyoson 1,- m. Sasson 2,- fek. Gyarmaton 6,- Vadászon 13,- s Okányban 16 évekig mindeütt közmegelegedést érdemlőleg. 42 éven át sáfárkodott a legterhesebb, legnemesebb pályán, melyre valódi hivatással, szakavatotttággal lépett. Ha látta valaki azon határtalan gyermeki vonzalmat, melyet tanítványi iránta mindenkor tanusítanak, — s emellett a sikert, mely tevékenységét koronázta: lehetlen volt a tanítónak állását nem irigyelnie. Erős testben erős lélek 62 éves létére folyvást tanult, olvasott, megszerzé mind a neveléssel foglalkozó műveket.

A derék tanító, derék családapa is volt. Szeretett neje Illéssy Ágnestől korán megfosztatván, — egyedül hordozta a család gondjait. Daczára az egymást érő anyagi csapásoknak szerény tanító fizetéséből két fiát kitaníttatott. Elek belényesi lelkész, József vadászi rektor; leányai is gondos nevelést nyertek.

Mint hazafi s emberbarát egyiránt jeles volt ő közöttünk. Az 1848-diki szabadságharczban mint nemzetör kapitány vett részt Aradmegyében. Mindazon helyeken hol működött a népnek valódi atyja, tanácsadója s vezére volt. Az okányi virágzó „népbank“ buzgó fáradozásainak köszöni lételét, valamint az „olvasó egyesület“ is; amannak elnöke, ennek könyvtárnoka volt. — Vallásos lelkének végszavai ezek valának: „Az Istent féljétek,“ mit haldokló ágyát körül állókhoz intézett.

Temetése aug. 1-én történt roppant résztvevő közönség jelenlétében. A háznál a koporsó felett okányi lelkész Makay László mondott megható imát; a templomban remek szónoklatot tartott nt. Csák János vésztői lelkész; utána órált sarkadi s.-lelkész Szivos Károly; a temetőben bucsú beszédet tartott ifj. Csák János vésztői s.-lelkész; mindannyian hűen ecsetelve a boldogult érdemeit. Az okányi ref. egyház-község hitbuzgó lelkésze Makay László, s tevékeny jegyzője Linczinger Ede indítványára, — az elhunyt érdemei iránti elismerésül, — a gyászoló családnak az egész évi fizetést, s a temetkezési költségek viselését ajánlotta meg.

Legyen áldott az elhunyt emléke, mint olyan férfiúé, ki teljes életében hű maradt az I-ső zoltár 1—2-dik verseihez.

S z ö k e J á n o s ,
tanító Okányban.

b) Külföld.

Viret Péter emléke.

Helvétiaiban Vaud Kanton Orbe városkájában állíttatott fel márvány mellszobra Viret Péter reformatornak vallásos és nemzeti ünnepélylyel máj. 4-kén. — Bessire orbei lelkész nyitá meg az ünnepélyt azon imával, melylyel Viret szokta volt az isteni tiszteletet kezdeni. Gaberel genfi lelkész a szószékről olvasta fel Viret életrajzát. Viret 1530-ban (máj. 6.) 20 éves korában hirdette legelőbb Orbe templomában az evangyéliomot 20 egyén előtt; jelenvolt mint elnök 1533-ban a genfi vitán; 1536-ban alapítá a lausannei akadémiát, e városban töltött 23 évet mint lelkész. Franczia földön Béarnban, hová D' Albret Janka hívatta, halt meg 1571. ápril 4. — A lausannei énekkar énekelt alkalmi darabot. — Délután folytatott az ünnepély egy tereesebb templomban, s mintegy 12 követ különböző helvét hatóságoktól tartott üdvözlő szózatot. Este a mellszobor költsége fedezésére hangverseny tartatott. — (É. L.)

c) Külföldi élekek.

✓Kés m á r k, megjelent az itteni evang. kerületi lyceum értesítvénye a lefolyt tanévről Solcz Frigyes igazgató tanártól szerkesztve 8 r. 16 l. A nyolcz osztályban volt tanév kezdetén 381 tanuló, ebből helvéthitvallású 100; magyar 157; a lyceumi könyvtár áll 20,521 kötetből. Az alumneumon volt 111 ifju; a convictusban 160; a convictusi ebédért és vacsoráért fizetni kell egész évre 60 frtot, csupán vacsoráért 30 frtot; akik ebédet az alumneumban és vacsorát a convictusban fogadnak, 45 forintot fizetnek egész évre; felvétetik az alumneumba és convictusba minden tanuló v a l l á s k ü l ö n b s é g n é l k ü l (szép intézkedés!) az alumneumban az ebédért 15 frt fizetetik egy évre. — Szorgalom díj kiadatott 794 frt. Az érettségi vizsgán átment 31. A jövő tanév kezdődik szept. 1-én. Rendes tanárok száma 10. Tannyelv a felgymnáziumban magyar.

✓B u d a p e s t aug. 4. Ma ült össze azon bizottság, mely az ev. egyetemes felügyelő-jelöltekre bejött szavazatokat fölbontotta. Az eredmény következő: Zsedényi nyert 417 szavazatot; Radvánszky 63, Szentiványi Márton 41, id. Justh József 2, b. Ambrózy Béla 2, Fabinyi Theofil 1, Dessewffy Ottó 2, Bánó József 1, Kubinyi Ödön 1, Plachy György 1, Thurzó 6, Paulinyi-Tóth 1. Eszerint egyetemes tanfelügyelő jelöltek következők: Zsedényi, Radvánszky és Szentiványi.

A szavazatokat fölbontó bizottság következő egyénekből állott: Péchy Tamás, Székács, Geduly, Czékus, id. Szentiványi Márton, ifj. Szentiványi Márton, Balassa, Fabinyi, Pulszky Ágost, Kámory, Schranz, Gyóry Lajos, Doleschall, Major Pál, Solcz, Bachát és Schneider.

Ezután az egyházak két hónapig szavaznak; a szavazatok szept. utólján fölbontatnak s meglesz a választás. Az egyetemes gyűlés ez idén okt. 1-jétől fogva tart egész okt. 20-ig.

B é r e n tartotta az alsó-nógrádi ág hitv. evang. papi testület máj. 25-kén 9-dik értekezletét. Elnökké Wladár János főesperes választatott. Geduly Elek F. lónyabányai ev. lelkész hirlapi támadásai ellenében a testület ünnepélyesen kinyilatkozta, hogy a kebelbeli lelkészek közt egyetlen pánszláv sincs, s a meggondolatlan vádlótól elégtétel fog követeltetni. — A jun. 18. tartott újabb papi értekezleten a kibékülés megtörtént, mi-

után a megjelent Geduly G. F. nem eléggé választékos hírlapi kifejezéseire fátyolt vettetni kért.

Az utósó *contrascriba* a debreczeni ref. kollégiomban hadházi születésű Nagy Imre, végzett theologus, főiskolai hivatalát jul. 31. végezte be. A kollégiomi belügyi legújabb átalakítás szerint többé rendnagyi (*contrascribai*) hivatal nem leendő, tiszte részben a séniorra száll; a sénior pénztárnoki és irodai teendői pedig állandó tisztviselőre, a kollégiomi háznagyra ruháztattak, a ki augusztus elsején foglalta el hivatalát.

Litkei Péter lelkész ura „Szaboles“ f. é. 30-dik számában a tiszántúli egyházkerületi legközelebbi közgyűlésről tudósítást közölve a papi eskü, püspöki felavató beszéd, s az ifjú lelkész egyházi beszéde ellen kifogásokat tesz, mint látszik nincs azokkal egészen megelégedve. Ez az ő modern álláspontjából s ultra liberalizmusából magyarázható meg. Azon buzgó férfiú, ki 1859-ben októberben, a patens elleni nevezetes gyűlésen „*qui potest pati potest dominari*“ kezdetű hazafias beszédével vonta magára a közfigyelmet, utóbbi években mintegy „idegen szellem“ tűnik fel gyűlésünkön; a mi sziveink dobbanásait, álláspontunk követelményeit nem tudja már ő méltatni, elragadták őt az elvont elméletek, velünk jönni nem akar, mi pedig őt követni nem tartjuk czélszerűnek.

Debreczeni Kollégium. a) A vidéki nyári segélygyűjtésre (*supplicatio*) jul. 16-kán bocsátatott ki a tanárkar által 15 hittanhallgató. — b) Az egyházkerületi pénztárnok kimutatása szerint az 1874-ik évben befolyt a kollégiomi minden tanszaku és kora tanulók tápintézeti pénztárába összesen

2054 frt 40 kr. kegyes adomány, ebből az összes kerület 595 frt 14 krt, Debreczen 1499 frt 26 krt szolgáltatott.

North Berwich (Skóthon). E helyről aug. 7. kelt levelében írja Dr. Blaikie hittanár, hogy a magyar lelkészek, tanárok stb. üdvözlését a nagy gyűlés elé terjeszté s a gyűlés megállapodásait, jegyzőkönyvét egy példányban mihelyt kinyomul, megküldendi hozzánk; egyuttal tudakozza: hány anyaggyülekezet és rendes lelkész van hazánkban. Filó adatai nyomán, melyek Lapunkban láttak világot, a kért felvilágosítás megadatott.

De Laveley jeles röpirata „Protestantismus és katholicismus“ angol fordításban is megjelent, politikai egyházi tanulmány az, benne a tudós nemzetgazdász kimondja, hogy a társadalom jólétére szükséges az állami és egyházi hatalmak összhangzó közreműködése; ha az állam és egyház teljesen elválaszthatnak, mindenikre nézve káros hatása lesz az, s a társadalom nélkü özendü azon jótéteményeket, melyeket mindeniktől nyernie kellene. Az egyház az emberi szív mélyebb elveire hivatkozik mint az állam tehetné. Államot és egyházat ellentétes helyzetbe juttatni végzetes leendő mindkettőre. — Ajánljuk e művet politikai lapjaink figyelmébe.

A francia ref. lelkész nyug- és gyám-pénztár 54 nyugalmazott lelkészt és 25 lelkészözvegyet segélyez, egy-egy lelkész 450 frankot kap; ezenkívül az állam a nyugalmazottaknak és özvegyeknek 500—500 frank évi segélyt ad. E lelkészi nyug- és gyámegyletnek Montbrison urhölgy 5000 Pelet de la Lozére grófné pedig 50,000 frankot hagyományoztak. A tőke jelenleg 434,893 frankra nőtt.

Bulogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

A nagyszalontai ref. egyház, egyik elemi leányiskola tanítóságára, pályázatot hirdet. E tanító évi fizetése, — tisztességes lakáson és házi kerten kívül:

- 1) 300 frt. o. é. az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve.
- 2) 30 köböl gyült búza.
- 3) 10 köböl gyült aljgabona (zab, árpa.)
- 4) 10 hóld szántó föld (á 1200 □").
- 5) 8 hóld kaszálló (á 1200 □°).

Kötelessége pedig: a központi elemi leányiskola III-ik és IV-ik osztályának, a szalontai ref. egyházi gyűlés által kiszabott tanterv szerinti tanítása; — s beálló szükség esetén, még egy osztály tanítása.

A tanítóképessegi okmányokkal s szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok, f. évi szept. 12-ig, — mint a választás határnapjáig — bérmentve alulirtoz küldendők.

Az elválasztott, — tanítói állomását, legkésőbb folyó évi szeptember 26-kán köteles elfoglalni, s változás esetén, három havi felmondás után hagyhatja azt el.

Nagy-Szalontán, auguszt. 8. 1875.

S z é l K á l m á n,
iskolai felügyelő református lelkész.